

LARS SKREFSRUD OG BJØRNSTJERNE BJØRNSON

AV OLAV HODNE

Bjørnson næret som bekjent stor beundring for Skrefsrud. Han gir ham sin hyllest i diktet «Til Misjonær Skrefsrud i Santalistan»:

*Jeg ærer dig, fordi du blev forkastet,
Men hørte røsten og har seier høvt.
Jeg ærer dig fordi du, endnu lastet,
Med undre svarer af din tro, din kraft.*

*Jeg ærer dig, fordi du kunde tørste
Til aandens gjerning under nød og strid;
Jeg ærer dig, fordi du er den første
af Gudbrandsdalens sønner i din tid.*

*Jeg deler ei din tro, du sterke drømmer;
Det skiller ei, hvor aanden bærer bud.
Thi alt, som stort og adelt om oss strømmer,
Det dyrker jeg, fordi jeg dyrker Gud.*

Dette diktet skrev Bjørnson til Skrefsrud før han var blitt den berømte mann i sitt hjemland og før de hadde møtt hverandre personlig. I slutten av syttiårene sendte Bjørnson også sin nylig utkomne bok «Leonarda» til Skrefsrud. Den ble mottatt med begeistring.¹

Personlig gjorde de først hverandres bekjentskap da Skrefsrud var hjemme i begynnelsen av åttiårene. Skrefsrud besøkte også da dikteren i hans hjem på Aulestad. Senere vekslet de flere brev med hverandre. En del av disse er oppbevarte og er av stor kulturhistorisk interesse.

I denne artikkelen skal jeg få sitere et brev² som Skrefsrud i sin tid skrev til sin gode venn og svoger kjøpmann Thorstein Lunde på Lillehammer og som sterkt berører Skrefsruds forhold til Bjørnson.

Thorstein Lunde innehadde en sentral stilling i Lillehammers kulturelle liv i åttiårene. Hans hjem sto til enhver tid åpent for kunstnere av alle arter: malere, diktere, musikere etc. Den tid Skrefsrud oppholdt seg på Lillehammer under sitt hjemlandsbesøk i 1881—83 bodde han for det meste hos Lunde. Thorstein Lunde formidlet også hans første møte med Bjørnson.³

Før jeg siterer brevet skal jeg kort antyde hva saken dreier seg om. B. B. annonserte et møte på Lillehammer til inntekt for Santalmisjonen. Dette vakte stor oppsikt. B. B. var da kjent for å være en «gudsfornekter». Mange anså det derfor for bespottelig når han holdt «misjonsmøte». Møtet ble imidlertid holdt og «Lillehammer Tilskuer» har atskillig å berette om møtet og saken.

Skrefsrud fikk gjennom flere brev kjennskap til møtet, men det var først Lunde som ga noe mere «utførlig» referat av det hele.

Vi siterer fra Th. Lundes opptegnelser (1886):

«Bj. begyndte med at minde om at han allerede tidligere paa sin *Vis* havde ydet Bidrag til Santalmisjonen.⁴

Hvorfor? Han havde gjort og igjen *nu* gjorde dette fordi han uden at se en Missionsgjerning netop slig som Kristne almindeligvis betragter den, i denne Mission saa noget stort og merkeligt. Det var en mærkelig Fremgang, der vistnok for en Del kom af, at Missionen havde truffet et «like» Folk; men han mente ogsaa at Arbeidet var stort planlagt og udført med særegen Begavelse af mærkelige Redskaber. Han saa her «også» et stort Udslag af den sivilisatoriske Virkning Kristendomm(en) altid havde haft. Derfor altsaa interesserede han sig for d. M. (denne Mission).

Her fulgte saa en Række Fortællinger der skulde illustrere de nye mærkelige Iagttagelser paa det sjælelige Omraade . . .

Bj. havde ogsaa den personlig(e) Grund til dette, at han gjerne vilde støtte en bagvasket Mand. Skrefsrud var et nyt Eksempel paa at netop den freidigste og aabneste Natur er mest udsat for Bagvaskelse — især i Norge. Bj. kjendte S. personlig — han havde af ham faaet et stort Indtryk. Han havde faaet et saadant Indtryk at skulde S. svare til det hans Bagvaskere vilde gjøre ham til, da var

det overhodet ganske umuligt at stole «noget» paa personlige Indtryk og Bj. mente sig at have nogen Evne som Sjælekjender.

Og hvor skulde S. faa Kraft til sit store Arbejde fra dersom /—nogen—/ hans Bagvaskere havde Ret.

Th. Lunde til Skrefsrud:

Dette er de Momenter af et 1½ Times Foredrag Bj. holdt til Indtægt for Santm. — De Momenter, jeg *af visse* Grunde vilde have faste . . .

Til at forhindre BB's Foredrag gjorde jeg lidt mere end anstændigt var, men det mislykkedes og saa var det egentligt det Du her skulde underrettes om at «alt» det som nærmest finder sig kaldet til at forsvare og representere den «sande» eller som det nu efter Kristofer Bruun skal hedde den «ægte» Kristendom(,) det fandt i Kristendommens Navn ikke at kunne gaa paa dette Foredrag. Paa dette intelligente, humane og naturligvis «sandt» og «ægte» kristelige Standpunkt stod ogsaa vor Forenings Kvinder temmelig samlet — De mødte ikke — for at kunne demonstrere mod Bj. . . .

Disse momentene fra B.s foredrag og Lundes tilføjelse er interessante, men det gjelder i enda høyere grad Skrefsruds brev til Lunde. Det kan betragtes som et felles svar på alle de brev han mottok i sakens anledning. Brevet er datert Ebenezer 17/10-86 og lyder slik:⁵

Kjære Lunde!

I Nordmænd er det mæst umedgjørlige Folk det endnu har været min Ulykke at have at gjøre med. Et saadant regjeringslystent Folk har jeg endnu aldrig kjendt, og der behøves virkelig en Jobs Taalmodighed for at kunne bære over med Eders Tyrani. Ikke saa snart ere vi komne halvt ned af Anklagebænken hos Eder, førend det atter lyder, og det fra flere Personer: Hvis I ikke føier Eder i hvad vi byde Eder, saa skal I komme til at svie derfor. Det sømmer sig ikke at komme Pengene i Templets Kiste, thi de ere Blodpenge: «Send Bjørnstjerne Bjørnsons Penge tilbage til ham og sig ham I ville ikke have hans Guds og Kristusfornægtende Penge, ellers komme Eders Mission til at lide derunder.» Er det ikke, hvis vi lytte til alt dette med os akurat som med Manden i Æsops der vilde gjøre det alle tilpads, idet han først efter de Unges Haan satte sin Dræng paa Hæsten, efter de Gamles Haan satte sig selv op istedetfor Drængen, efter Kvindernes Skjælden satte Drængen op paa Hæsten til sig, og endelig efter den Retfærdiges Irettesættelse bar Hæsten ved Sønnens Hjælp til de kom paa Broen hvor Hæsten ved at høre Folkets Støi og Latter over at to Mennesker bar en levende Hæst til Torvs sparkede sig løs og faldt over Broen i Vandet og druknede, saa at Manden

maatte sige: Jeg forsøgte at gjøre det alle tilpads og kunde dog ikke gjøre det Nogen tilpads og Frugten er at jeg har tabt min Hæst — —

Pauss skrev til mig, ikke at han selv vilde regjere, men fordi han hørte stemningen, Olaf Bodding skrev til mig og fortalte stemningen og raadede mig stærkt til at sende Pengene (som jeg ikke har faat!) tilbage, og nu skriver Johnsen Redaktøren af Almuevennen til mig og raader mig *meget* stærkt til at sende Pengene tilbage, ellers vil vor Mission komme til at lide meget — og Fædrelandet har jo allerede skrevet sin kyniske Bemærkning: Bjørnson holdt et Foredrag i Lillehammer til Indtægt for — Santhalmissionen.

Og Grunden? «Bjørnson er Kristusfornægter og modarbeider Kristendommen, og har holdt et Kristusfornægtende Foredrag.» Du som ventelig har modtaget Pengene har intet skrevet mig om Sagen, og heller ikke sagt mig noget om det «Kristusfornægtende» Foredrag han har holdt til Indtægt for Santhalmissionen. Frøken Fogstad har dog som din Secretær med din Underskrift gjengivet Momenterne af Bjørnsons Foredrag, og deraf ser jeg intet Angreb paa Kristendommen, meget mere siger Bjørnson at han havde faaet et *stærkt Indtryk* af min Samtale med ham, som jo fra min Side var Kristendom med al den personlige Erfaringens Inderlighed som jeg var i stand til at lægge i mine Ord: Hvorfor skal vi da ikke antage at Bjørnson trods sit nærværende fritænkeriske Standpunkt har faaet Indtryk af Kristendommen ved mig og at hans Bidrag er en Tribut til disse Indtryk? Bjørnson følte at jeg talte med ham med en indre overbevisningens Styrke om Kristendommen, som han selv siger gjorde Indtryk paa ham og fordi han tror at vi fra dette Standpunkt udrette et velsignet Arbeide for dette Folk, derfor gav han af et godt Hjærte sin Skjærv til dette Arbeide vidende at det ikke er et fritænkeriskt men et kristeligt Arbeide: Sig mig i al Værden, hvad der der skulde bevæge mig til at krænke ham og sende ham Pengene tilbage! Maaske jeg er en av de faa Normænd som endnu er et Baand mellem Bjørnson og Kristendommen — og dette Baand skulde med hjærteløs Haand rive(s) over? *Aldrig!!!* selv om hele Norge trækker sig tilbage fra os. Dette er et *Princip* som staar paa Spil, om Ret og Uret, og da viger jeg ikke, men i Guds Navn tager Følgerne. Dette Tyrani udholder jeg ikke.

Havde Bjørnson i sit Foredrag angrebet Kristendommen, og dertil sagt, at han gav disse Penge for at vi skulde udbrede Fritænkeri, saa var det en anden Sag; men dette har han saa vidt jeg kan forstaa *ikke* gjort. Meget mere *veed* Bjørnson af min Samtale med ham at vort Arbeide er et *kristeligt* Arbeide, og naar han saa giver Penge til et saadant Arbeide, uagter det ikke stemmer med hans nærværende personlige religiøse Standpunkt, saa viser det at han «after all» ikke er saa sikker i sit fritænkeriske Standpunkt, og at han tænker saa

smaat, at her og der saa findes der endnu sande Kristne, selv om de ikke gjør *Under*, hvis Arbeide nok er værdt at støtte.

Saa stiller Sagen sig for mig, og efter de Oplysninger jeg har saa handler jeg. Desforuden kan du jo, naar du skriver det Regnskab sætte: Bjørnson (*for Skolegjærning*) saa og saa meget, saa falder jo al mulig Indsigelse bort. Du kan jo indhente Bjørnsons Indvilgelse til dette og ogsaa gjerne privat sende ham dette Brev til gennemlæsning hvis du vil.

Og hvad ondt gjør saa *Penge*? Den berømte Pastor Harms i Hermansburg sagde: Selv om Satan selv gav mig Missionsbidrag saa vilde jeg modtage samme, da han jo derved hjalp til at styrte sit eget Rige. Bjørnson er dog vel ikke værre end Satan.

Jeg skal aldrig aflade at bede for og elske Bjørnson, og nu og da skrive til ham og søge at drage ham til den Gud og hans Søn af hvem han saa vidt jeg kan skjønne ingen personlig Erfaring har — men hvis Kraft jeg nu i 30 Aar har følt mægtig i mit Hjærte, og hvis Kraft var stærk nok til at drage mig op af Dyndet og gjøre mig til Vel-sigelse for Andre . . .

Hjærtelige Hilsener
Din L. O. Skrefsrud.

Brevet trenger for så vidt ingen kommentar. Vi merker den store ånd som taler, men det er ogsaa atskillig bitterhet å spore. Vi må da huske at åttiårene var særlig tunge for Skrefsrud. Frimurersaken, Pahlesaken o. a. satte spor i det «store», men følsomme sinn.

Hvor vidt Skrefsrud ellers fruktbart har innvirket på Bjørnson i åndelig henseende, blir vel en vanskelig sak å påvise. Men det står fast at de gjensidig beundret hverandre til sin dødsdag. De døde begge i året 1910.

NOTER

¹ Brev til B. B. d. Ebenezer 8/10-80. Orig. U. B. Oslo. Fr. Bull Bj. saml. Kopi M.mark.ark.Sant. Skrf. takker for «Leonarda» og «for det skjønne og ufortjente Digt». Han gir ved samme høve sin tolkning av dette kjente diktet.

² Th. Lundes Skrf.br.sml.N.hist.kjskrf.inst.Oslo.

³ Sant.1903.Minneord ved Th.Lundes død.L.Hertel.

⁴ Ifølge kjøpm. E. Lunde, Lhm. (Th. Lundes sønn) forærte B.B. sin bok «Kongen» med ded. til Santm.basar i Lhm. i slutten av syttiårene.

⁵ Original th. Th. Lundes samling.